

VEŘEJNÁ EKONOMIKA

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

V rámci této přednášky se **dozvíte:**

- jaký je vztah mezi *tržními selháními a selháním státního zásahu*,
- jak jsou realizovány *státní zásahy do ekonomiky*,
- kdy v ekonomice dochází k *selhávání státních zásahů*,
- jaký je vztah mezi *efektivností a spravedlností v případě tržních selhání*,
- zda lze *předvídat důsledky státních zásahů*,
- jak výrazně je *omezena možnost kontroly při realizaci státních zásahů*,
- co značí pojem *byrokracie*,
- zda je možno využít *modelování zásahů státu do ekonomiky*,
- jaká je podstata *politických procesů a kolektivního rozhodování*,
- kdy dochází k *nevyužívání politického kapitálu*
- a co rozumíme pod *simultánním uplatněním trhu, veřejného a soukromého neziskového sektoru*.

Literatura:

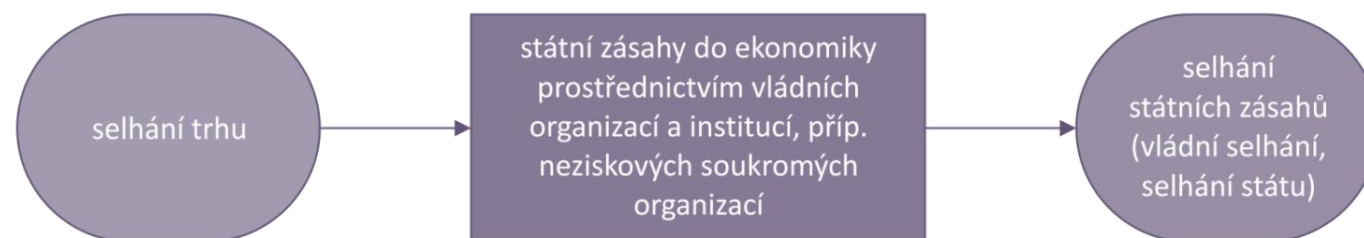
- TETŘEVOVÁ, L. *Veřejná ekonomie*. Opava: Optys, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, kapitola 6 *Státní zásahy a jejich selhávání*

VZTAH TRŽNÍHO SELHÁNÍ A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- *selhání trhu* → nutnost existence veřejného sektoru,
- *realizace*: vládní selhání.

OBRÁZEK 4-1: VZTAH SELHÁNÍ TRHU A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- různá pojetí definice státu:
  - *geografické pojetí,*
  - *sociologické pojetí,*
  - *mezinárodněprávní pojetí.*
- **veřejná ekonomie:** stát je neosobním představitelem a vykonavatelem veřejného zájmu,
- **liberální pojetí:** stát je organizace politických prostředků, založená na vyvlastnění bohatství druhých.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- *naše pojetí*: stát je synonymu pojmu vláda,
- *státní zásah*: synonymum pojmu vládní intervence,
- čtyři základní funkce státu:
  - *tvorba právních norem,*
  - *výkon politické vůle daný spotřebiteli,*
  - *výkon spravedlnosti,*
  - *vnitřní a vnější ochrana.*

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- role státu v ekonomice:
  - *tvůrce pravidel,*
  - *rozhodčí,*
  - *regulátor,*
  - *ručitel,*
  - *zprostředkovatel mezi různými subjekty,*
  - *ekonomický manažer,*
  - *podporovatel,*
  - *producent,*
  - *zákazník.*

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- státní zásahy směřují do čtyř oblastí:
  - *alokační činnost* → produkce a distribuce statků, u nichž selhává stát,
  - *redistribuční činnost* → snaha o větší spravedlnost,
  - *stabilizační činnost* → vliv na makroekonomické agregáty,
  - *regulační činnost* → vliv na legislativu.

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- ***stát je*** ve srovnání s trhem ***efektivnější***:
  - v realizaci rozhodnutí politického charakteru,
  - v administrativní regulaci,
  - v rychlém soustředění a využití zdrojů,
  - v zabezpečení kontinuity a stability služeb,
  - v prevenci vykořisťování či diskriminace,
  - v zabezpečení bezpečnosti,
  - v zabezpečení rovnosti,
  - v zabezpečení sociální soudržnosti a sociálním smíru.

SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- ***selhání státu***: celá škála problémů, které se projevují v důsledku použití nesprávně, a tudíž i neúčinné hospodářské politiky
- ***efektivnost x spravedlnost***: nepřímý úměrný vztah:
  - administrativně nákladné → ***transakční náklady***,
  - přerozdělování → ***demotivační prvek***.
- nestabilita ve společnosti x zpomalení dynamiky růstu.

OBTÍŽNOST SPRÁVNÉHO PŘEDVÍDÁNÍ DŮSLEDKU STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- provázanost státních zásahů → odezva soukromého sektoru → obtížné zhodnocení konkrétní ekonomické situace → **obtížné předvídání.**

OMEZENÁ MOŽNOST KONTROLY V PROCESU REALIZACE STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- rozhodují: *členové zastupitelských orgánů,*
- zavádějí: *pracovníci výkonných orgánů veřejné správy,*
- nedostatečnost či nepřesnost při zadání: *nemožnost splnit záměry,*
- *omezené informace:* relevance informací x relevance teorie x časová zpoždění,
- *omezená kontrola byrokratickým aparátem:* legislativa x vlastní zájmy.

BYROKRACIE

- **byrokracie:** množina úředníků, kteří jsou odpovědni politikům za zabezpečování veřejně zajišťovaných statků,
- **tři základní oblasti:**
  - poskytuje informace politikům,
  - zajišťuje realizaci rozhodnutí politiků,
  - provádí kontrolu realizace veřejně zabezpečovaných statků.

BYROKRACIE

- *klíčové zdroje problémů vztahu byrokratů a politiků:*
  - jsou odpovědni politikům,
  - ovlivňují množství a kvalitu informací poskytovaných politikům,
  - jak vyjádřit vztah mezi vynaloženým úsilím a dosaženými výsledky,
  - užitek byrokracie se těžko hodnotí,
  - sledování celé soustavy často rozporuplných cílů,
  - uplatňování specifických pravidel a postupů při financování úřadů,
  - neexistence konkurenčního prostředí,
  - byrokraté zajišťují kontrolu výkonu byrokracie.

BYROKRACIE

- **byrokraté:** maximalizují svůj vlastní užitek → *A co veřejný zájem?*
- **užitková funkce úředníka má tyto nezávisle proměnné:**
  - mzda úředníka,
  - počet jeho podřízených,
  - plat podřízených,
  - funkční příplatky,
  - veřejná pověst,
  - moc,
  - postavení.

BYROKRACIE

- **proměnné užitkové funkce byrokrata:** přímo závislé na rozpočtu daného úřadu,
- způsob ovlivnění rozpočtu:
  - vyčerpat rozpočet za každou cenu,
  - podhodnotit náklady projektů,
  - nadhodnotit náklady projektů,
  - prezentace několika málo variant,
- růst užitku byrokrata: **růst počtu podřízených** → růst rozpočtu, prestiže a moci vedoucího,
- **cíl úředníků:** vyhýbání se odpovědnosti,
- alokační a produkční neefektivnost.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

PROBLÉM UKAZATELŮ

- *jak zvolit ukazatele* → chybná volba vede k selhání státního zásahu,
- nutno zohlednit i *zkreslující vlivy*.

OBTÍŽNOST MODELOVÁNÍ EKONOMICKÝCH A SOCIÁLNÍCH PROCESŮ

- omezená možnost modelování, praktického experimentování a ex ante ověřování → **ověřuje reálný život,**
- nekontrolované experimenty,
- modely.

NESOUHLAS MEZI EKONOMY

- *důvody neshody mezi ekonomy:*
  - rozdíly v názorech na chování ekonomiky,
  - neshody ohledně důsledků vládních zásahů,
  - neshody v hodnotách,
- jak se chová ekonomika?
- jsou důsledky pro ekonomiku pozitivní nebo negativní?
- jaká přijmeme opatření?

PODSTATA POLITICKÝCH PROCESŮ A KOLEKTIVNÍHO ROZHODOVÁNÍ

- rozhodnutí představuje kompromis mezi různorodými zájmy → vliv nátlakových skupiny → *teorie veřejné volby*.

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- zajistit si *politické přežití* a *maximalizovat své volební šance*,
- neodpovídají ideálnímu obrazu státníků orientujících se pouze na blaho společnosti → *sledují především různé vlastní zájmy*,
- *odcizují se zájmům* svých voličů → omezená kontrola ze strany voličů,
- sledují *zájmy malé zájmové skupiny* → mají sklon preferovat zájmy finančně silnějších voličů,
- rozhodování ovlivňováno působením organizovaných skupin (v této souvislosti hovoříme o lobbyingu),
- *orientují se na krátkodobý časový horizont* → omezenost funkčního období,
- schopnost ovlivnit podmínky a pravidla → *volební paradox*,
- chování je významné ovlivňování hromadnými sdělovacími prostředky.

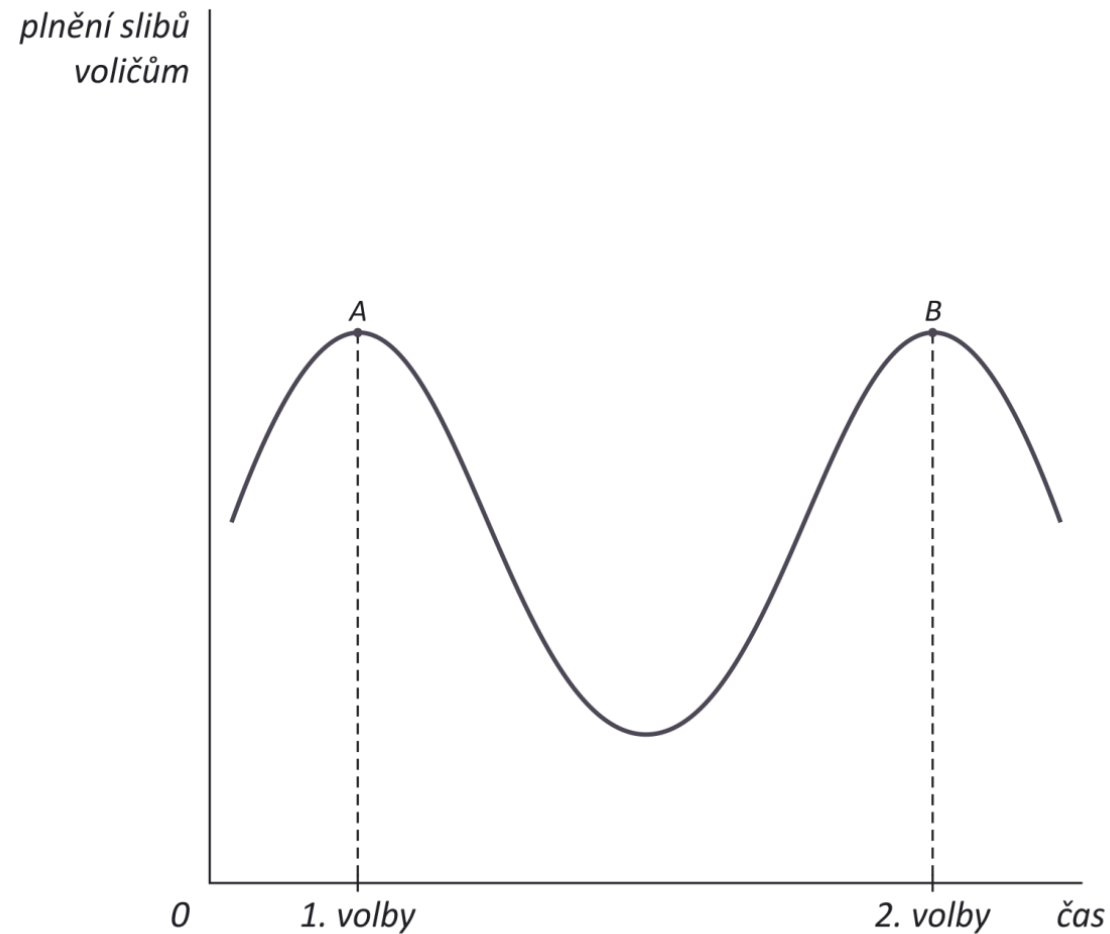

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- souvisí s *politickým cyklem*,
- *politický hospodářský cyklus*: ekonomické ukazatele a výsledky voleb,
- *Frey a Schneider*: výzkum ve Velké Británii
  - vzestup míry nezaměstnanosti o 1 % vedl k poklesu popularity vlády o 6 %,
  - vzestup míry inflace o 1 % vedl k poklesu popularity vlády pouze o 0,6 %,
  - růst reálného produktu o 1 % vedl k růstu popularity o 0,8 %.

OBRÁZEK 4-2: POLITICKÝ CYKLUS

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- *politici zvažují:*
  - sledované politické cíle,
  - kombinaci alternativních politických cílů,
  - volbu konkrétních politických nástrojů.

ZÁJMOVÉ SKUPINY

- ***zájmové skupiny***: organizované skupiny lidí, jež se sdružují na principu profesní, zájmové či jiné sounáležitosti.
- ***forma***: osobní přemlouvání, podplácení, zastrašování či aféry,
- ***výhoda***: širší informovanost voličů,
- ***riziko***: neobjektivnost a nezaujatost informací,
- ***nevýhoda***: jednání ve prospěch malé skupinky občanů,
- ***omezení vlivu***: zvýšení jejich počtu.

PROBLÉM PŘÍMÉ DEMOKRACIE

- reprezentativní zastupitelská x přímá demokracie,
- ***problémy přímé demokracie:***
  - finanční, organizační a časová náročnost,
  - možné vítězství i nevyhraněných názorů většiny → ***většinové pravidlo***,
  - ***referendum*** → vlastní formulace otázky.

SELHÁNÍ VLASTNÍ DECENTRALIZOVANÝM SOUSTAVÁM

- *selhání v důsledku přenesení pravomocí:*
  - ohrožení veřejného zájmu prosazováním zájmů skupinových,
  - fiskální externality,
  - prodlužování rozhodnutí.